

AXBOROT XATI

“Inson farovonligini o'rganishda fanlararo yondashuv” mavzusidagi

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

2023-yil 9-11-oktabr



Rossiyaning birinchi Prezidenti
B.N.Yeltsin nomidagi
Ural federal universiteti



Chirchiq Davlat
pedagogika universiteti



Toshkent iqtisodiyot va
pedagogika instituti

Konferentsiyaning maqsadi: inson farovonligini ta'minlash muammolarini o'rganayotgan tadqiqotchilarni birlashtirish, hayot faoliyati sifati va raqamlashtirish jarayonlarining jamiyat, ijtimoiy guruhlar va shaxslarga ta'sirini o'rganishdagi fanlararo yondashuvni ta'minlash.

Konferensiya yo'nalishlari:

1. Shaxs farovonligining psixologik jihatlari.
2. Inson farovonligining demografik omillari.
3. Inson farovonligi- ijtimoiy-madaniy omil sifatida.
4. Ta'lim - inson farovonligining omili sifatida.
5. Mustaqil ta'lim klasteri - inson farovonligining asosiy omili sifatida
6. Raqamlashtirish inson farovonligini ta'minlashning zamonaviy yondashuvi sifatida.

Konferensiyada ishtirok etish uchun psixologiya, sotsiologiya, pedagogika, tibbiyot, iqtisodiyot, ijtimoiy ish, siyosatshunoslik, filologiya, tarix, xalqaro munosabatlar va yurisprudensiya sohasidagi mutaxassislar taklif etiladi.

O'tkazish shakli: aralash (online+offline)

Asosiy ishchi tillari: rus, o'zbek, ingliz

Konferensiya boshlanishidan oldin konferensiya materiallarining elektron to'plamini nashr etish rejalashtirilgan. (Dizayn talablari uchun 1-ilovaga qarang).

Konferensiya materiallarini to'plamda nashr etish uchun **2023-yil 10-sentabrgacha** ko'rsatilgan manzilga taqdim etilishi lozim.

Ro'yxatdan o'tish quyidagi ssilka (link) boyicha amalga oshiriladi:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSefDAZR7U2koepaBpdka_mX12Hg7pXxavZzgRRfchY8gjtNBQ/viewform?usp=sharing

Mas'ul shaxslar: Bepalova Kseniya Andreyevna, Elmurzaeva Nasiba Xolboyevna
blagopoluchiecheloveka@gmail.com, ms.elmurzaeva73@mail.ru

O'tkaziladigan joy: O'zbekiston Respublikasi, Toshkent viloyati, Chirchiq shahri, Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Matnni formatlash talablari:

Matnlarni tayyorlash, boblarni loyihalashga qo'yiladigan talablar^

Microsoft formatidagi fayl Word (.doc , .docx , .rtf). Shakl bo'yicha fayl nomi: *Muallifning familiyasi_Mavzuiy bo'lim raqami*. Masalan: *Ivanov_1 -bo'lim.doc*

Shrift Times New Roman, 12 o'lcham. Interval 1,5. Kenglikni tekislash. Izoh 1 oraliq bilan 12 shrift. Paragraf uchun chekinish 1 cm, avtomatik ravishda o'rnatiladi; barcha maydonlar 2 cm. Matnda paragraflar orasidagi intervalga yo'l qo'yilmaydi. Matnda ikki marta bo'sh joy qo'yish mumkin emas. O'ng burchakda muallifning bosh harflari va familiyasi **qalin kursiv bilan ko'rsatilsin**; qavs ichida shahar, mamlakat *oddiy kursiv* bilan yoziladi; maqola nomini **katta harflar** bilan markazga qo'ying .

Maqolaning asosiy matni 3 betgacha.

Tashkiliy badal: Ishtirokchilar maqolani chop etish va boshqa tashkiliy ishlar uchun 150 000 so'm to'lovni amalga oshiradi. To'lovni amalga oshirish maqola qabul qilingandan so'ng amalga oshiriladi. Bu haqda muallifga ma'lum qilinadi. Maqola (+99833) 806-96-96 raqamga telegram orqali (karta raqami: 9860190101588779, Nurmamatov Sheroz Eraliyevich) yoki sh.nurmamatov@cspi.uz elektron manzilga yuboriladi.

Muallif nomiga kvadrat qavs ichida matn ichidagi izohlar [Baxtin, 177-bet].

- bitta ma'lumotnomada bir muallifning bir nechta nashrlari tilga olinsa, ular ketma-ket beriladi;

– xuddi shu nashrga takroran murojaat qilingan taqdirda nashrning qisqartirilgan nomi: muallif, sarlavhadan bir necha so'z, Ellips, jild raqami (agar nashr ko'p jildli bo'lsa) va sahifa raqami ko'rsatiladi;

- agar bir muallifga, lekin boshqa asarga qayta-qayta murojaat qilingan taqdirda, uning familiyasi, nashr etilgan yili va sahifa raqami ko'rsatilishi kerak [Ivanov, 2017, p. 152].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatida faqat tadqiqot adabiyotlarini (maqolalar, monografiyalar, hujjatlar to'plamlari, dissertatsiyalar tezislari) kiritish kerak, ularga maqola matniga izohlar beriladi. Adabiyotlar ro'yxatini tuzish uchun **2008 yilgi GOSTga** amal qilish so'raladi.

Diqqat! Sahifa izohlariga ruxsat berilmaydi. Adabiyotga havolalar kvadrat qavs ichida yozilishi kerak [Ashurov 1976: 15].

Manbalarning bibliografik tavsifi maqola matnidan keyin **Adabiyot so'zi ostida** (o'rtada qalin shrift) namunalarga muvofiq keltiriladi.

Tashkiliy qo'mita taqdim etilgan maqola (monografiya) mavzulariga va matnlarni formatlashning belgilangan qoidalariga mos kelmaydigan matnlarni rad etish huquqini o'zida saqlab qoladi.

Materiallarni qabul qilish muddati - **2023 yil 10 sentabr**

Materiallar quyidagi manzilga yuboriladi: Nurmamatov Sheroz Eraliyevich, sh.nurmamatov@cspi.uz; blagopoluchieloveka@gmail.com

MATINNI RASMIYLASHTIRISH NAMUNASI

N.I. Petrova (Moskva, Rossiya)
Moskva davlat universiteti M.V. Lomonosov
petrov@pochta.uz

AQLIY BO'SHLIQLARNI INTEGRATSIYASI

[Izoh matni]: 4-5 qator
Kalit so'zlar : 5-7 so'z

N.I. Petrova (Moscow, Russia)
Lomonosov Moscow State University

MENTAL SPACE INTEGRATION

[Abstract]

Key words: concept...

Hisobot materiallari matni. Hisobot materiallari matni. Hisobot materiallari matni
Hisobot materiallari matni. Hisobot materiallari matni.

Adabiyot

Belyaevskaya E.G. Dunyo haqidagi bilimlarni tilda talqin qilish: o'rganish usullari // Dunyoni tilda talqin qilish: jamoaviy monografiya. Tambov: TGU nashriyoti. GR. Derzhavina, 2017. S. 82-157.

Belous N.A. Konfliktli nutqda kommunikativ strategiyalarni pragmatik tarzda amalga oshirish [Elektron resurs] // Tilshunoslik va aloqa olami: elektron. ilmiy _ jurnal 2006. No 4. URL: http://www.tverlingua.by.ru/archive/005/5_3_1.htm (kirish sanasi: 15.12.2007).

Boldirev N.N. Til kategoriyalari bilim formati sifatida // Kognitiv tilshunoslik masalalari. 2006. No 2. S. 5-22.

Boldirev N.N. Kognitiv til tadqiqotining tamoyillari va usullari // Kognitiv tilni o'rganish tamoyillari va usullari: Sat. ilmiy tr. / javob. ed. N.N. Boldirev. Tambov: TDU nashriyoti im. GR. Derzhavina, 2008. S. 11-29.

Boldirev N.N. Kognitiv tilshunoslikning metall tili bo'yicha: bilim birligi sifatida kontseptsiya // Tilning kognitiv tadqiqotlari. 2011 yil. soni . IX . 23-32-betlar.

Vinogradova S.G. She'riy matndagi ingliz ekzistensial fe'llarining kategorik va subkategorik ma'nolari: autoref . disssharh. filol . Fanlar. Tambov , 2002 yil.

FS - Falsafiy lug'at . M .: nashriyot uyi siyosiy Adabiyot , 1981 yil.

Fauconnier G. Mental bo'shliqlar: tabiiy tilda ma'no konstruksiyasining jihatlari. Kembrij: Kembrij universiteti nashriyoti, 1994 yil.

Kognitiv fanda toifalarga ajratish bo'yicha qo'llanma / Ed. H. Koen, C. Lefevre tomonidan . - Amsterdam va boshqalar: Elsevier, 2005.

Lekin soʻzlarni jalb qilish masalasida karlar va meʼyorda eshitadigan bolalar orasida juda katta farq bor va bu farq butun maktab yoshi davomida kuzatiladi.

Soʻzlarni eslab qolish muddati boʻyicha ham qator sabablarga koʻra karlar meʼyordagi bolalardan orqada qoladi. Masalan:

- soʻzlarning tovush harf tarkibini esda saqlay olmasligi;
- sogʻlom bolalardagidek imkoniyati yoʻqligi;
- sogʻlom bolalar ham eshitib, ham koʻrib xotirasida saqlaydi.

- karlarda koʻrib-eshitib kodlashtirib esda saqlab qolish imkoniyati sogʻlom bolalarnikidan pastligi. Sogʻlom bolalar eshitadi, eshitganini harflar bilan kodlashtiradi va aksincha, kodlashtirilgan matn, soʻzni ogʻzaki ifodalay oldi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. F.U.Qodirova, I.Q.Sayfullayeva "Inklyuziv va korreksion ta'limda ART-texnologiyalar". T: "Malik Print Co" – 2022-yil
2. Крыжановская Л.М. Психологическая коррекция в условиях инклюзивного образования. Пособие для психологов и педагогов. – М:«Владос», 2013.83-б.
3. Особенности психического развития детей с нарушениями слуха. – Текст: электронный // Тоша & Со. – URL: <https://www.tosha.ru/info/articles/osobennosti-psikhicheskogo-razvitiya-detey-s-narusheniyami-slukha/> (дата обращения: 06.11.2021).
4. Симкин, М.Л. Развитие связной речи у детей младшего школьного возраста с нарушением слуха / М.Л. Симкин, И.А. Мальцева. – Текст: непосредственный // Вестник Кемеровского государственного университета. Серия: Гуманитарные и общественные науки. – 2020. – Т. 4, № 1 (13).

AUTIZM SPEKTRIDA KAMCHILIGI BOR BOLALAR BILAN ISHLASHDA SAMARALI YONDOSHUVLAR TAHLILI

Egamberdiyeva Nigora Azizovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti "Maxsus pedagogika"
kafedrasida o'qituvchisi
[*nigoraazizovna1991@gmail.com*](mailto:nigoraazizovna1991@gmail.com)
Sunnatullayeva Marjona G'ayrat qizi,
Fayziyeva Nozima Ravshan qizi,
Tog'ayeva Husnora Dilmurod qizi
ChDPU Maxsus pedagogika/logopediya
I bosqich talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada autizm sindromli bolalarni xulq-atvori va umumiy rivojlanishidagi kamchiliklarni bartaraf etish hamda ularni ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli moslashishini ta'minlovchi korreksion-rivojlantiruvchi ishlarni samarali tashkil etish va olib borishning uzviyligini ta'minlash omillari yoritilgan.

Kalit so'zlar: autizm spektridagi kamchilik, ASB, autizm sindromi, simptom, streotip, ABA, TEACCH, Xolding, DLT terapiyalari

Аннотация: В данной статье освещаются факторы, обеспечивающие преемственность эффективной организации и проведения коррекционно-развивающей работы по устранению недостатков в поведении и общем развитии детей с синдромом аутизма и обеспечению их успешной адаптации к социальной жизни.

Ключевые слова: расстройства аутистического спектра, РАС, синдром аутизма, симптом, стереотип, АВА, TEACCH, Холдинг, DLT-терапия

Abstract: This article highlights the factors that ensure the continuity of the effective organization and implementation of correctional and developmental work to eliminate deficiencies in the behavior and general development of children with autism syndrome and ensure their successful adaptation to social life.

Keywords: autism spectrum disorders, ASD, autism syndrome, symptom, stereotype, ABA, TEACCH, Holding, DST therapy

So'nggi vaqtlarda turli xil ko'rinishga ega autizm spektrida kamchiligi bor bolalar soni juda tez o'sib borayotgani kuzatilmoqda. Autizm klinik ko'rinishlarining xilma-xilligi, ushbu kasallikning murakkab shakllari mavjudligi, shuningdek, korreksiyalash va tarbiyalash ishlarining murakkabligi autizm sindromini o'rganish nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va dolzarb muammodir.

Autizm atamasi (yunoncha. autos-o'zi) 1912-yilda E.Bleyler tomonidan amaliyotga tadbiiq etilib, insonning hissiy ehtiyojlari bilan tartibga solinadigan va real hayotga mos bo'lmagan fikrlashning o'ziga xos turini anglatadi.

Autizm spektrdagi kamchilik - bu haddan tashqari yolg'izlikka intilish, hatto yaqin odamlar bilan hissiy aloqaning buzilishi, xatti-harakatlar va nutqdagi stereotiplar, bir xil turdagi affektiv harakatlarning ko'pligi (qiziqishlar), nutq, muloqot va intellektual rivojlanishining o'ziga xosligi bilan tavsiflanadi.

E.R.Baenskaya va M.M.Liebling erta bolalik autizmi bor bolalarning quyidagi o'ziga xos xususiyatlarini ajratib ko'rsatadilar:

- ❖ hissiy aloqani o'rnatish qobiliyatining buzilishi;

- ❖ xulq-atvorda stereotip, monoton harakatlarning mavjudligi;
- ❖ nutqi rivojlanishida: mutizm, exolaliya, nutq shtamlari, nutqda shaxs son olmoshlarining yo'qligi yoki buzilganligi kabi kamchiliklardir.

Shu sababli, autizm sindromli bolalarni reabilitatsiya qilish muammosi juda dolzarb hisoblanib, EBA (erta bolalik autizmi) holatlarining 70% dan ko'prog'ida terapevtik va korreksion ishlari olib borilmasa, chuqur nogironlik kuzatiladi.

Autizm sindromli bolalar bilan ishlash ularni jamiyatga integratsiya qilish va muvaffaqiyatli ijtimoiylashtirish maqsadida amalga oshiriladi.

Autistik bola bilan korreksion ishlar asosan ta'lim klasteri muhitida bolaning kattalar va atrof-muhit bilan hissiy aloqasini va o'zaro ta'sirini rivojlantirishga, xatti-harakatlarning ichki moslashuvchan mexanizmlarini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, bu autistik bolaning ijtimoiy moslashuvini oshiradi, shu bilan birga bu mutaxassislar hamda ota-onalar uchun eng muhim shart hisoblanadi.

Autizm sindromli bolalarni ta'lim klasteri sharoitida reabilitatsiya qilish uchun tibbiy, pedagogik, logopedik, evritmik va boshqa korreksion qo'llab-quvvatlash ishlari mujassamlashgan nostandart yondoshuvlar kerak. Reabilitatsiya yondashuvlari, birinchi navbatda, stereotipik xatti-harakatlar, nutq, motorika, aqliy va ruhiy zaiflik kabi rivojlanish nuqsonlarni bartaraf etishga qaratilgan bo'lishi, autizm spektrida kamchiligi bo'lgan bolalarni ijtimoiylashuviga samarali yordam beradi.

Hozirgi kunda autizm sindromli bolalarni korreksion va rivojlantiruvchi yagona samarali usuli mavjud emas. Muayyan natijalarga bir vaqtning o'zida turli xil korreksion usullarini qo'llash va turli ixtisoslikdagi mutaxassislar guruhini jalb qilish orqali erishish mumkin. Ta'lim klasteri muhitida ASB bolalar bilan ishlashda katta rolni ota-onalar egallab, ular oilada maxsus o'quv jarayonini va farzandlari bilan munosabatlarni o'rnatishga tayyor bo'lishlari uchun kerakli bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy fazilatlar tizimini shakllantirishlari zarur hisoblanadi. Ota-onalar "yomg'ir bolasi" deb nomlangan "gallaktika" ni yaratishlari kerak, uning atrofida psixiatr, nevrolog, logoped, neyropsixolog, defektolog, sinf rahbari, musiqa rahbari, DJT yo'riqchisi va boshqalar "aylanishi" kerak. Ya'ni, autistik bola bilan ishlash ota-onasini tayyorlashdan boshlanib, korreksion ish tizimiga barcha mutaxassislarning aralashuvi bilan amalga oshiriladi.

Autizm sindromli bola bilan korreksion-reabilitatsiya ishlari imkon qadar erta boshlanishi kerak. Bu bo'yicha birinchi tadqiqot ishi AQShda psixiatriya va xulq – atvor fanlari professori Salli Rojers tomonidan 2012-yilda o'tkazilgan bo'lib, erta aralashuv 18 oylik autistik bolalarda miya faoliyatini me'yorga kelganini ko'rsatadi. Amerika bolalar va o'smirlar psixiatriyasi akademiyasining jurnalida chop etilgan "Autizm sindromli bolalarda miyaning normal faoliyati bilan bog'liq erta xulq-atvor aralashuvi" deb nomlangan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ma'lum bir aralashuv terapiyasini olgan bolalar narsa va predmetlarga emas, balki yuz ifodalariga qaraganlarida ko'proq miya faoliyatini ko'rsatgani ta'kidlangan. Autizmning ilk alomatlarini bola hayotining

12 oyiga kelib, bola guvurlamaydi yoki imo-ishora qilmaydi, 16 oyga kelib soʻzlarni talaffuz qilmaydi, 24 oyga kelib ikki soʻzli iboralarni aytmaydi va hokazolarni eng avvalo ota-onalar sezishlari mumkin. Shu bilan birga bolalarda jonlanish refleksining sustligi, atrofdagilarning koʻziga qaramasligi, ularni qoʻllarida ushlab turgan onadan uzoqlashishi kabilar ham kuzatiladi. 18 oyga kelib, ASB bolalarning gʻayrioddiy xatti – harakatlarini ota-onalarning 50 foizi, 24 oyga kelib esa ota-onalarning 80 foizi payqashadi. Ota-onalarning qolgan qismi 3-4 yoshgacha boʻlgan autistik bolani beparvolik bilan tarbiyalaydi, psixiatrik tashxisdan bexabar, uning gʻayrioddiy xatti-harakatlari va nutqidagi kamchiliklariga katta eʼtibor qaratishmaydi. “Amerika autizmi oʻrganish instituti”da (ARI) S.Edelson va uning hamkasblari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni koʻrsatdiki, toʻgʻri tashkil etilgan korreksion va rivojlantirish ishlari nafaqat autism sindromli bolalarning imkoniyatlarini iloji boricha rivojlantiribgina qolmay, balki ularni deyarli normal holatga qaytarish mumkin. S.Edelson tomonidan olingan tadqiqotga koʻra transportda autizm sindromli bolalar, agar ular oʻrindiqqa haydash yoʻnalishi boʻyicha emas, balki unga qarshi oʻtirsalar, oʻzlarini yaxshi his qilishligi aniqlangan.

Autizm sindromli bolalar bilan olib boriluvchi maxsus tashkil etilgan korreksion-rivojlantiruvchi ishlar boshida albatta, parxezlardan: vitaminlarga boy mahsulotlar isteʼmol qilish, ovqatlanish rejimiga rioya etish, glyutensiz, kazeinsiz va soyasiz parhezlarni kiritish, antibakterial va kandidozga qarshi dori vositalaridan foydalanish, immunitet tizimini qoʻllab-quvvatlash, organizmdan ogʻir metallarni chiqarish kabi metodlar foydalanish yaxshi natija beradi.

Autizm sindromli bolalar bilan ishlash jarayonida tibbiy usullardan foydalanish asosiy oʻrinda turadi. ASB bolalar bilan amaliyotda Tomatis usuli (eshitish qobiliyatini ragʻbatlantirish, diqqatni jamlash, muloqot, nutqni tushunish va boshqalarni rivojlantirishga qaratilgan)dan keng foydalaniladi. Bola bilan mashgʻulotlar maxsus qurilmalardan foydalangan holda takroriy audio mashgʻulotlar asosida oʻtadi. Shu bilan birga tibbiy usullarga, yaʼni yuqori chastotali terapiya (tovush terapiyasi), miya mikropolyarizatsiyasi (nutq zonalarini ragʻbatlantirish, aqliy rivojlantirish), biakustik stimulyatsiya, Barok kameralar (kislorod bilan davolash), Gomeopatiya va boshqalar kiradi.

Autizm sindromli bolalar bilan korreksion-rivojlantiruvchi ishlarning psixologik usullari juda xilma-xildir. Hissiy-semantik yondashuv XX asrning 80-90-yillarida korreksion pedagogika instituti xodimlari V.V.Lebedinskiy, O.S.Nikolskaya, E.R.Baenskaya, M.M.Liebling tomonidan ishlab chiqilgan. Usulning nazariy asosi V.V.Lebedinskiyning hissiy tartibga solish tizimining darajali tuzilishi kontseptsiyasi edi. Autistik bolalar bilan korreksiyalash va rivojlantirish ishlari quyidagi bosqichlardan iborat boʻlishi kerak:

- 1) hissiy aloqani oʻrnatish;

2) o'zaro ta'sirga qaratilgan faoliyatni rag'batlantirish, qo'rquvni yo'qotish, tajovuzkorlikni to'xtatish;

3) maqsadli xatti-harakatlarni shakllantirish.

Evritmiya - XX asr boshlarida paydo bo'lgan badiiy harakat san'ati. Bu raqs yoki pantomimikaga o'xshash maxsus uyg'un va sinxron harakatlar bilan birlashtirilgan musiqadir. Evritmik harakatlar musiqa jozibasi va nutq malakalari tajribasiga asoslanadi.

Munosabat nuqtasining o'zgarishi - bu autistik bolaga bo'lgan munosabatning o'zgarishi: bolaga bemor sifatida emas, balki sog'lom bolaga almashtiriladi, ya'ni bu bola qobiliyatsiz emas, qobiliyati yashiringan, uni yuzaga chiqarish zarur kabi fikrga almashtiriladi.

TEACCH terapiyasi (mexanik o'qitishning tuzilishi) AQSh va Evropada faol qo'llanilib kelinadi. Metodika turli xil jadvallar, kartalar, ko'rsatkichlar, harakatlar algoritmlari va boshqalar orqali makon hamda vaqt haqidagi tushunchalarni tuzishga asoslangan. Ushbu metodikada atrof-olam bilan o'zaro munosabatlarni shakllantirishda stereotipik andozalaridan keng foydalaniladi.

DLT (Daily Life Therapy) - Kundalik hayot terapiyasi. Ushbu metodika Yaponiyada ishlab chiqilgan va uchta elementdan iborat:

1) kunlik jismoniy mashqlar dasturi orqali hayot ritmini o'rnatish va hissiyotlarni barqarorlashtirish;

2) guruh faoliyati orqali atrof-muhitga "qaramlik ruhini" olib tashlash;

3) bir xil harakatlarni doimiy takrorlash orqali intellektual rivojlanishni qo'llab-quvvatlash (neyrogimnastikalar).

Xolding terapiya amerikalik psixiatr M.Valsh tomonidan 80-yillarning birinchi yarmida taklif qilingan. Bu metodika orqali ona va bola o'rtasida jismoniy munosabatni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, ona bolani visual kontaktga kirishishi uchun uni o'ziga yaqinlashtiradi va majburan ushlab turadi. Xolding terapiyasida uch bosqichi farqlanadi:

1) qarama-qarshilik bosqichi (bola xolding boshlanishiga qarshi turadi);

2) mojaro bosqichi (bola chiqib ketadi, tishlaydi, uradi, ona bolani tinchlantiradi va sevgisi haqida gapiradi);

3) murosaa bosqichi (qarshilik to'xtaydi, bola onasi bilan "ko'zdan ko'zga" aloqa qiladi).

Sensorli integratsiya usuli bolaning sezgi a'zolari orqali qbul qilingan ma'lumotlarni qayta ishlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, bu unga atrof-olamga samarali ijtimoiylashuv imkonini beradi. Integratsiya hid bilish, teri-taktil, ta'm bilish, ko'rish, eshitish, fazoviy tasavvurlar va boshqalar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Amaliy xulq-atvorni tahlil qilish usuli (ABA) terapiyasi birinchi marta 1963-yilda Los Anjelesdagi Kaliforniya universitetidagi doktor I.Lovaas va uning

hamkasblari tomonidan autistik bolalar bilan ishlash uchun ishlatilgan. Ushbu metodikaning asosiy maqsadi: amaliy xulq-atvorni tahlil qilish, shuningdek, xulq-atvor “muhandisligi” deb ataluvchi, ijtimoiy ahamiyatga ega bo’lgan xatti-harakatlarni o’zgartirish uchun respondent va operant o’qitish usullariga asoslangan empirik yondashuvlarni qo’llaydigan ilmiy metodikadir. Murakkab ko’nikmalarni shakllantirish harakatlarni kichik bloklarga bo’lish orqali amalga oshiriladi. Har bir to’g’ri harakat alohida shakllanadi va avtomatlashtiriladi. Barcha noto’g’ri harakatlar qat’iyan bostiriladi. Keyin oddiy harakatlar birlashib, murakkab harakatni hosil qiladi. Shunday qilib, bolaning jamiyatda moslashishiga yordam beradigan motivatsiya asosida, kerakli xatti-harakatlar va faoliyatlar shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Ихсанова С. В. Система диагностико-коррекционной работы с аутичными дошкольниками. — СПб.: ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2011.—208 с.
2. Лебединская К.С., Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. и др. Дети с нарушением общения. М.:Просвещение,1994.
3. Никольская О. С, Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи.М.:Теревинф,1997.
4. Autizm sindromli bolalar bilan ishlash hozirgi kunning dolzarb masalasi sifatida Egamberdiyeva N.A. Ta’lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali 3 (4), 95-100

TA’LIM KLASTERI MUHITIDA KO’ZI OJIZ BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN KORREKSION MASHG’ULOTLAR UZVIYLIGI

Z.X.Xusnuddinova

ChDPU Maxsus pedagogika kafedrası o’qituvchisi

xusnuddinovazulayxo@gmail.com

Atabekova Ziyoda Maqsud qizi

Raximova Mashhura Bektemir qizi

Shomurotova Gulnora Hayitboy qizi

ChDPU Maxsus pedagogika/tiflopedagogika

II bosqich talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqola ta’lim klasteri muhitida ko’rishda nuqsoni bo’lgan bolalardagi o’zlashtirishdagi muammaslar hamda ularni korreksion mashg’ulotlar mazmuni uzviyligi asosida bartaraf etish haqida yoritilgan.